

esasını teşkil ediyorlardı. Memlûklerin çoğunluğu gayri müslimlerden meydana geliyordu ve sayıları da oldukça kabalağıktı. Ülkeyi kurâ adı verilen idarî bölgelere (vilâyet) ayırarak başlarına vali veya âmiller tayin etmişti.

Abdurrahman, Kurtuba'yı devletin başşehri haline getirmek için büyük gayret sarfetmiş, ancak askerî engeller sebebiyle başta Kurtuba olmak üzere diğer büyük şehirlerde geniş imar faaliyetine girişememiştir. Onun ilk büyük mimari eseri emirlik sarayıdır. Kurtuba'ya geldiği zaman valilerin oturduğu Dârülimâre'de ikamet ediyor ve burasını aynı zamanda idarî teşkilâtın bulunduğu hükümet konağı olarak kullanıyordu. Daha sonra, 784 yılında Vâdîl-kebir'in kıyısında büyük bir saray yaptırdı. Geniş bahçeleriyle nehir boyunca uzanan saray ve müştemilâtına, Suriye'den örnek alınarak er-Rusâfe adı verildi. Abdurrahman'ın ikinci büyük eseri, sarayının yakınında yaptırdığı Câmî-i Kebîr'dir. 786 yılında tamamlanan ve sonradan yapılan ilâvelerle daha da büyüyen günümüze kadar gelen bu cami, Endülüs Emevî mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Kaynaklarda, onun Kurtuba'da daha birçok küçük cami ve mescid yaptırdığı da belirtilmektedir.

Abbâsî katliamından kurtulmayı başarıp tehlikelerle dolu uzun bir yolculuktan sonra hiç tanımadığı, karışıklıklar içindeki Endülüs'e geçerek iktidarı ele geçirmesi, ülkenin her tarafında birbirini takip eden isyanları bastırarak birliği sağlaması, Abdurrahman b. Muâviye'nin büyük bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır. Üç asır kadar devam eden Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu olması, onun, İslâm tarihinin büyük isimleri arasında yer almasını sağlamıştır. Kaynaklar ondan, "son derece halim selim, bilgili, zeki, kesin kararlı, güçlü, sürekli hareketli, zulüm ve haksızlıktan nefret eden, kendi işlerini başkalarına bırakmayan, devlet işlerini yalnız kendi düşüncelerine göre yönetmeyen, cesur, hamleci, fevrî hareketten uzak, kendine güveni tam, ihsanı bol, cömert, belliğ, şair ve edip" bir hükümdar olarak bahsederler. Abbâsî Halifesi Mansûr'un ondan çekindiği ve "Allah'a şükürler olsun ki, benimle o iblisin arasında deniz bulunuyor" dediği rivayet edilmektedir. Ona "Kureys'in doğanı" da deniyordu.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kütüyye, *Târîhu' İftitâhî'l-Endelüs* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Beyrut 1402/1982, s. 31-32, 39, 44-63; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib* (nşr. G. S. Colin—E. Lévi—Provençal), Beyrut 1403/1983, II, 40-60; R. Dozy, *Histoire des musulmans d'Espagne* (nşr. E. Lévi—Provençal), Leiden 1932, I, 188-249; E. Lévi—Provençal, *Histoire de l'Espagne musulmane*, Paris 1950-53, I, 91-138; a.m.lf., "Abd al-Rahmân I", *EI²* (İng.), I, 81-82; Muhammed Abdullâh İnân, *Terâcîmu İslâmiyye*, Kahire 1390/1970, s. 139-152; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 13-18, 31, 36, 112, 139, 152; Hâlid es-Süfî, *Târîhu'l- Arab fi'l-Endelüs (el-Feth ve 'aşrû'l-vülâti)*, Bingazi 1980, II, 43-108; Philip K. Hitti, *Siyâst ve Kültürel İslâm Tarihi* (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1980, III, 795-803; İbrâhîm Yâsin Hudayr ed-Dürî, *Abdurrahmân ed-Dâhil fi'l-Endelüs ve siyâsetühü'd-dâhiliyye ve'l-hâriciyye*, Bağdad 1982; Hüseyin Mü'nîs, *Rihletü'l-Endelüs*, Cidde 1405/1985, s. 70-72, 81-82; C. F. Seybold, "Abdurrahman", *IA*, I, 47.

HAKKI DURSUN YILDIZ

ABDURRAHMAN II

(عبدالرحمن)

Abdurrahmân b. el-Hakem b. Hişâm
b. Abdirrahmân
(ö. 238/852)

Endülüs Emevî Devleti'nin
dördüncü emiri
(822-852).

176 (792) yılında Tuleytula'da (Tolledo) doğdu. İyi bir tahsil gördü. Bu sayede çok genç yaşta idarî ve askerî görevler aldı ve bunları başarıyla yürüttü. Babası tarafından, 807'de Tuleytula'da patlak veren isyanı bastırmakla görevlendirildiği zaman, Tuleytula Valisi Amrûs ile iş birliği yaparak Vak'atü'l-hufre adıyla bilinen bu isyanı bastırdı. Daha sonra Tartûşe'ye (Tortosa) saldıran Louis d'Aquitaine'i bu şehir önlerinde bozguna uğrattı (809). Bu başarılarından dolayı babası tarafından vâli tayin edildi.

Babasının ölümü üzerine 26 Zilhicce 206'da (22 Mayıs 822) Endülüs Emevî Devleti tahtına geçti. Hükümdarlığının ilk yıllarında ülkenin çeşitli bölgelerinde çıkan isyan ve karışıklıklarla uğraşmak zorunda kaldı. Hânedana mensup Abdullah b. Abdurrahman el-Belensî ve İlbire (Elvira) ordusunun isyanlarını kısa sürede bastırdı.

Arap kabileleri arasındaki mücadeleler İslâm dünyasının doğusunda olduğu gibi Endülüs'te de fethi takip eden yıl-

lardan beri devam ediyordu. Nitekim Yemenliler ile Mudarîliler arasındaki rekabet 207 (822-23) yılında savaşa dönüştü. Abdurrahman'ın, savaşa engel olmak üzere Yahyâ b. Abdullah kumandasında gönderdiği ordu Musâre Savaşında bir sonuç alamadı ve neticede Yemenliler üstünlüğü ele geçirdiler. Kabileler arası mücadeleden isyana dönüşen bu hareket, ancak 213 (828-29) yılında Yemenliler'in teslim olmasıyla sona erdi.

Abdurrahman devrinin tehlikeli isyanlarından biri de Tuleytula'da Hâşim ed-Darrâb'ın başlattığı isyandır. II. Abdurrahman emir olunca Hâşim Tuleytula'da yeni emire karşı bir muhalefet cephesi kurmaya çalıştı. Etrafına toplanan eşkiya grubuyla 829 yılından itibaren yol kesmeye, şehirlere baskın yaparak halkı öldürmeye başladı. Kısa bir süre sonra da Şentemerîyye (Santaver) bölgesini yağma ve tahrip etti. Bunun üzerine Abdurrahman, Muhammed b. Rüstem'i âsiler üzerine gönderdi. 831'de Sarakusta'nın (Sagossa) güneybatısındaki Derûka'da (Daroca) yapılan kanlı savaşta Hâşim ed-Darrâb öldürüldü, taraftarları da dağıldı. Hâşim'in öldürülmesine rağmen Tuleytula'daki isyan birkaç yıl daha devam etti ve ancak 837'de tamamen bastırılabilirdi.

Diğer yandan Mahmûd b. Abdülcebâr adlı bir Berberî ile İspanyol asıllı Süleyman b. Martin de 828'de Mâride'de (Merida) isyan ederek şehri ele geçirdiler ve Vali Mervân el-Cillikî'yi öldürdüler. Abdurrahman Mâride üzerine yürüyerek şehri kuşattı. Çevredeki araziye tahrip etti, fakat şehri ele geçiremeden geri döndü. 830 yılındaki sefer daha başarılı geçti. Bu sırada şehir halkı itaat etmeyi kabul etti, Hâris b. Bezîğ de şehre vali tayin edildi. Ancak onların itaatleri geçici oldu ve sonraki yıllarda Mâride üzerine birkaç sefer daha yapıldı. Abdurrahman'ın bu seferleri karşısında Mâride'de tutunamayacaklarını anlayan âsiler şehri terkederek Bataleyvs'e (Badajoz) kaçtılar. Süleyman b. Martin kuzeye çekilerek Tercâle (Trujillo) yakınında bir şatoya yerleşti; ancak 834 yılında Kurtuba'dan gönderilen bir birlik tarafından yakalanarak idam edildi. Mahmûd b. Abdülcebâr ise Vâdi Âne'ye (Guadiana) çekildiği halde sürekli olarak Abdurrahman'ın gönderdiği birliklerin hücumuna hedef oldu. Burada fazla tutunamayacağını anlayınca güneye, Atlantik sahillerinde bugünkü

Faro şehri yakınında bir şatoya yerleşti. 838 yılında burayı da terketmek zorunda kalınca Galicia Kralı II. Alfonso'ya sığındı. Bunların dışında, Tâkerunâ'da (Takoronna) Berberiler'in (826), Mayorka ve Minorka halkının (234/848-49), Cezîretülhadrâ'da (Algeciras) Habîb el-Burnusî'nin (850) isyanları ile Kurtuba'da dinî taassuptan kaynaklanan Euloqio ve Alvaro adlı papazların sebep olduğu olaylar zikredilebilir.

II. Abdurrahman devrinin en önemli olaylarından biri de Normanlar'ın Endülüs'e saldırıdır. İslâm kaynaklarında el-Urdumâniyyûn veya el-Mecûs olarak geçen Normanlar, kuzeyden Fransa sahillerini takip ederek 1 Zilhicce 229 (20 Ağustos 844) tarihinde Lizbon'a saldırdılar. Ancak şehir halkının şiddetli mukavemeti karşısında geri çekildiler. Vali Vehbullah b. Hazm durumu Abdurrahman'a bildirerek âcil yardım istedi. Abdurrahman da Atlantik sahilindeki valilere haber göndererek tedbirli olmalarını emretti. Normanlar güneye inerek Şezûne (Sidonia) bölgesinin sahillerine çıkarma yaptılar ve Cadiz Limanı'nı işgal ettiler. Seksen parçalık bir donanma Vâdilkebir'i (Guadalquivir) takip ederek ve yol boyunca sahile çıkıp yağma ve katliamda bulunarak İşbiliye'ye (Sevilla) kadar ilerledi. Normanlar'ın karşısına çıkan birkaç müslüman gemisi yakıldı. Bu sırada halkın büyük bir kısmı şehri terketmişti. Nihayet Normanlar şehri ele geçirerek yedi gün boyunca yağmaladılar. Yağma ve tahribattan sonra Kabtîl (Cáptel) adasına dönen Normanlar, bir süre sonra ikinci defa İşbiliye üzerine yürüdüler. Şehirde kalan yaşlılar sığındıkları camide katledildiler. Bu camiye daha sonra Mes-cidüşşehedâ adı verildi. İşbiliye'nin uğradığı felâket Kurtuba'da büyük bir heyecan ve nefret uyandırdı. Abdurrahman şehrin yardımına derhal bir süvari birliği gönderdi, asil ordu ise Nasr kumandasında arkadan yola çıktı. İki ordu 25 Safer 230'da (11 Kasım 844) İşbiliye'nin güneyinde Trablada mevkiinde karşılaştı. Normanlar mağlûp oldular, otuz kadar gemileri yakıldı ve müslümanlar İşbiliye'yi geri aldılar. Bunun üzerine Normanlar denize ulaşarak kuzeye çekildiler. Bu saldırılar Endülüs Emevî Devleti'nin ayakta durabilmesi için güçlü bir orduya ve donanmaya sahip olması gerektiğini ortaya koydu; II. Abdurrahman da yeni tersaneler kurarak kısa sürede donanmasını güçlendirdi.

II. Abdurrahman kuzeydeki hıristiyan devletlere karşı da seferler yapmıştır. Abdülkerîm b. Mugîs kumandasındaki İslâm ordusu 833 yılında Cernîk (Guernica) boğazından Alava ve Kula' bölgelerine girmiş ve ciddi bir mukavemetle karşılaşmadan çok sayıda esir ve bol miktarda ganimetle dönmüştü. İki yıl sonra Ubeydullah b. Abdullah el-Belensî Alava bölgesine bir sefer düzenledi ve Cebelimecûs'un eteğinde yapılan savaşta hıristiyanları bozguna uğrattı. Aynı yıl Abbas b. Abdullah el-Kureşî ve kardeşi Mâlik de iki ayrı ordu ile Asturias bölgesine akın yaptılar.

On yıllık bir aradan sonra seferler tekrar başladı. 838 yılında emirin amcası Velîd b. Hişâm Galicia, kardeşi Saîd el-Hayr Alava ve oğlu Ümeyye de Karye (Alqueria) bölgelerine girerek başarılı sonuçlar almışlardır. Ertesi yıl Mûsâ b. Mûsâ b. Kasî, Yukarı Aragon bölgesine başarılı bir sefer düzenledi. 840 yılında bizzat Emîr Abdurrahman, Endülüs Emevî Devleti'nin en büyük rakibi olan Asturias Kralı II. Alfonso'ya karşı sefere çıktı ve bazı kaleleri ele geçirdi, ancak istediği neticeye ulaşmadan geri döndü. 842 yılında II. Alfonso'nun ölümü üzerine yerine geçen Ramiro devrinde de (842-850) akınlar devam etmiştir. 846 yılında emîrin oğlu Muhammed, Leon'u kuşattı; halk şehri terkettiği için kısa süren bir kuşatmadan sonra şehir zaptedilerek yağma ve tahrip edildi.

II. Abdurrahman devrinde Franklar ve Vasconlar'a karşı da seferler düzenlenmiştir. 828 yılında, daha önce Franklar tarafından zaptedilen Barcelona üzerine Ubeydullah b. Abdullah el-Belensî kumandasında bir ordu gönderildi. Müslüman ordusu Barcelona'ya kuşattı ise de alamadı. Bununla birlikte iki ay süreyle çevreye başarılı akınlar yapıldı. Abdurrahman bir süre için Barcelona'nın fethinden vazgeçerek 841 yılında Abdülvâhid b. Yezîd el-İskenderânî kumandasındaki orduyu Fransa içlerine gönderdi. Abdülvâhid Pireneler'i geçerek Arbûne'ye (Narbonne) kadar ilerledi. 850 yılında Barcelona'ya karşı ikinci bir sefer yapıldı ise de yine bir sonuç alınamadı. Abdülvâhid'in Arbûne'ye karşı yaptığı seferde öncü kuvvetleri kumandanı olan Mûsâ b. Mûsâ b. Kasî, dönüştürülen kumandanlar arasında çıkan bir anlaşmazlık yüzünden ordudan ayrılarak valisi bulunduğu Tutîle'ye (Tudela) çekildi ve isyan bayrağını açtı. II. Abdurrahman'ın Mûsâ üzerine Hâris b. Bezîğ

kumandasında gönderdiği ordu Berçâ'da (Borja) yapılan savaşta Mûsâ'ya yendi. Hâris bu başarıdan sonra Tutîle'yi kuşattı. İki taraf arasında yapılan anlaşma gereğince Mûsâ Tutîle'yi terkederek Arnedo'ya çekildi. Hâris bir süre sonra Mûsâ'ya yakalamak için Arnedo'ya saldırınca Mûsâ da Vascon Kralı Garcia İñiguez'den yardım istedi. Hâris Arnedo'yu aldıktan sonra Ebre nehrini geçti ve Balma adı verilen yerde yapılan savaşta yaralanarak esir düştü. Emîr, kumandanını kurtarmak için oğlu Muhammed'i Tutîle üzerine gönderdi. Muhammed Mûsâ'ya barış yapmaya mecbur bıraktıktan sonra kuzeye yönelerek Mayıs 842'de Benblûne'yi (Pomplona) zaptetti. Ertesi yıl bizzat Abdurrahman, Vasconlar'a karşı harekete geçti. Mayıs 843'te yapılan savaşta müslümanlar parlak bir zafer kazandılar. Mûsâ yine kaçmayı başardı. Ertesi yıl emîr, oğlu Muhammed'i tekrar Mûsâ üzerine gönderdi. Muhammed Tutîle'yi kuşattı, sonunda Mûsâ da teslim olmak zorunda kaldı.

II. Abdurrahman Kuzey Afrika'daki müslüman devletlerden Rüstemiler, Sâlihîler ve Midrârîler'le iyi münasebetler kurmuştur. Ancak Sicilya'nın fethini gerçekleştiren İfrîkiyye'deki Ağlebîler'le herhangi bir münasebete girmeye çalışılmaktadır. Bizans İmparatorluğu ile Endülüs Emevî Devleti arasındaki münasebetler onun emirliği sırasında başlamıştır. İmparator Teophilos 840 yılında Kurtuba'ya bir elçi göndererek Endülüs'ten gelen ve Girit'i ele geçirmiş olan Ebû Hafs Ömer el-Bellûtî'nin adayı terketmesini istemiş, Abdurrahman ise imparatorun bu isteğini kabul etmemekle birlikte cevap mahiyetindeki mektubunu meşhur şair Yahyâ el-Gazzâl başkanlığındaki bir elçilik heyetiyle göndermiştir.

II. Abdurrahman, otuz yıllık parlak bir hükümdarlıktan sonra 3 Rebîülâhir 238'de (22 Eylül 852) Kurtuba'da öldü.

II. Abdurrahman devri Endülüs Emevî Devleti'nin parlak dönemlerinden biri olarak kabul edilir. O, içerdeki isyanları bastırarak sükûneti sağladığı gibi, yaptığı seferlerle hıristiyan devletlere de gücünü kabul ettirmiştir. İdarî teşkilâtı Abbâsî teşkilâtına göre düzenlemiş ve bazı müesseseleri yeniden kurmuştur. İmar faaliyetlerine önem vermiş, Kurtuba Camii'ni genişletmiş, ayrıca halkın istifadesi için bahçeler ve havuzlar yaptırmıştır. Endülüs'te ilk ipekli dokuma atölyesini kurduran da odur.

II. Abdurrahman'ın sarayı Endülüs'ün önemli bir kültür merkezi durumunda idi. Meşhur müsikîşinas ve şarkıcı Ziryâb'ın Bağdat'tan Kurtuba'ya gelmesi, sanat hayatına büyük bir canlılık getirmiştir. Abbâs b. Firnâs, Yahyâ el-Gazzâl ve İbrâhim b. Süleyman eş-Şâmî gibi âlim ve edipler onun sarayından himaye ve destek görmüşlerdir. Tarihçiler onun devrini malî bakımdan Endülüs'ün en parlak devri olarak kabul ederler ve bu devreye "eyyâmü'l-arûs" (düğün günleri) adını verirler. Kaynaklar Abdurrahman'ı uzun boylu, esmer, siyah gözlü, gür sakallı ve çıkık burunlu olarak tasvir ederler. Karakterinden bahseden tarihçiler de onu cömert, müsamahalı, âlim, edip ve sanatkârları seven ve kadınlara karşı zafı olan bir kimse olarak zikrederler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 — Beyrut 1399/1979, VI, 9, 12, 35, 50; İbn Haldûn, *el-İber*, Bulak 1284 — Beyrut 1399/1979, IV, 127-130; R. Dozy, *Histoire des musulmans d'Espagne* (nşr. E. Lévi—Provençal), Leiden 1932, I, 308-346; E. Lévi—Provençal, *Histoire de l'Espagne musulmane*, Paris 1950, I, 193-278; a.m.f., "Abd al-Rahmân II.", *El²* (Fr.), I, 85; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 20-22, 27, 34, 35, 119, 144, 145, 152, 163, 225, 248, 267, 268, 300, 365; Hâlid es-Süfi, *Târîhu'l-Ârab fi'l-Endelüs (el-Feth ve 'asrû'l-vülâti)*, Bingazi 1980, II, 169-232; S. M. İmâmüddin, *Muslim Spain*, Leiden 1981, s. 20-21, 25, 28, 40, 59, 61, 72, 115, 142, 143, 146, 164, 171, 184, 188, 193.

HAKKI DURSUN YILDIZ

ABDURRAHMAN III

(عبدالرحمن)

Ebü'l-Mutarîf Abdurrahmân b. Muhammed el-Mervânî el-Ümevî (ö. 350/961)

Endülüs Emevî halifesi
(912-961).

22 Ramazan 277'de (7 Ocak 891) Kurtuba'da doğdu. Babası Muhammed'in veliahtlık meselesinden dolayı kardeşi tarafından bir komplo sonucu öldürülmesi üzerine dedesi Emîr Abdullah, Abdurrahman'ı veliaht tayin etti ve onun ölümü üzerine 16 Ekim 912'de tahta geçti.

Abdurrahman emîr olduğu sırada ülkenin içinde bulunduğu siyasî durum pek iyi değildi. Merkezî otorite zayıflamış, buna bağlı olarak isyanlar ve ya-

rı bağımsız hareket eden hükümetler ortaya çıkmıştı. Yeni emirin ilk görevi isyanları bastırıp memleketin bütünlüğünü sağlamaktı. Bu isyanların tehlikelisi, 880 yılında Bûbeşter'de (Bobastro) devlete karşı ayaklanarak İspanya'nın güneyine (Andalusia) hâkim olan Ömer b. Hafsûn'un isyanı idi. Abdurrahman'ın ilk işi, kendisinden önceki üç emîr tarafından bir türlü bastırılmayan İbn Hafsûn'un isyanını bastırma oldu. Abdurrahman 913'te yaptığı ilk seferinde onun elinde bulunan bazı şehir ve müstahkem mevkiileri kurtardı. Ertesi yıl yapılan ikinci seferde ise Malaga ve sahil bölgesi itaat altına alınarak İbn Hafsûn'a Kuzey Afrika'dan gelen yardımlara engel olundu. Daha sonra İbn Hafsûn'un elindeki yerler birer birer zaptedildi. Bu arada on yıldan beri İbrâhim b. Haccâc ve oğullarının elinde bulunan İsbiliye (Sevilla) ve Karmüne (Carmona) tekrar merkezî hükümete bağlandı. Ömer b. Hafsûn Eylül 917'de öldü; fakat isyan oğulları tarafından devam ettirildi. Büyük oğlu Ca'fer Bûbeşter'de idarenin başına geçti. Fakat 919 yılında yapılan sefer sonunda şehir kuşatıldı ve haraç verilmesi şartıyla anlaşma yapıldı. Aynı yıl diğer oğlu Abdurrahman yenilgiye uğratarak teslim olmak zorunda bırakıldı. Ertesi yıl Ca'fer küçük kardeşi Hafs tarafından öldürüldü. Bu sefer Bûbeşter İbn Hafsûn'un oğullarından Süleyman'ın eline geçti. Bütün gücüyle isyanı devam ettirmeye gayret eden Süleyman, nihayet 928'de Bûbeşter önlerinde yapılan çarpışmada öldürüldü. Sadece, hayatta kalan sonuncu oğlu Hafs Bûbeşter'de direniyordu. Altı ay kadar devam eden kuşatma sonunda Hafs da teslim oldu ve 17 Ocak 928'de isyan tamamen bastırıldı. İbn Hafsûn ve oğullarının isyanının bastırılması, bütün İspanya'da olduğu gibi hıristiyan ve müslüman devletler nezdinde de Abdurrahman'a büyük bir itibar kazandırdı ve emir, en-Nâsır-Lidînilâh unvanını aldı. Diğer taraftan ülkenin çeşitli bölge ve şehirlerinde yarı bağımsız hükümetler birbiri arkasından itaat arzelmeye başladılar.

İbn Hafsûn'un isyanının bastırılmasından sonra Abdurrahman, Benî Mervân'ın idaresinde bulunan Batalyevs'i (Badajoz) itaat altına almaya karar verdi. Haziran 929'da kısa bir kuşatma sonucu Batalyevs teslim oldu. Batalyevs'in zaptından sonra, yıllardan beri sık sık isyan bayrağını açan Tuleytula'ya (Tol-

do) kesin olarak Emevî hâkimiyeti altına alma sırası gelmişti. Tuleytula son derece müstahkem bir şehirdi. Bunu bilen Abdurrahman bir elçi heyeti göndererek itaat etmelerini istedi. Ancak şehir halkı bu teklife yanaşmadı. Bunun üzerine 930 yılı ilkbaharında Vezir Saïd b. Münzir kumandasında bir ordu gönderildi. Temmuz ayında bizzat Abdurrahman da gelerek şehri kuşattı. Emîrin bir süre sonra Kurtuba'ya dönmeye rağmen kuşatma iki yıl devam etti. Bu durum karşısında âsiler Leon Kralı II. Ramiro'dan yardım istediler. Yardıma karar veren Ramiro yolda Emevî kuvvetleri tarafından mağlûp edildi. Şehirde açlık baş gösterdi ve halk kapıları açmak mecburiyetinde kaldı. Abdurrahman 2 Ağustos 932 tarihinde Tuleytula'ya girdi. Böylece yirmi yıllık bir mücadele sonunda Endülüs sükûnete kavuşmuş oldu.

III. Abdurrahman devri dış politika bakımından da son derece hareketli bir dönemdir. Bir taraftan kuzeydeki hıristiyan devletlerle çetin mücadeleler devam ederken diğer taraftan da Kuzey Afrika'daki müslüman devletlerle dostça ve düşmanca münasebetler birbirini takip ediyordu. Tahta geçmesinden bir yıl sonra Ordoneo kumandasındaki bir Galicia ordusu Lizbon'un güneybatısında yer alan Yâbüre (Evora) üzerine yürüyerek şehri zaptetti ve halkını kılıçtan geçirdi. Bir veya iki yıl sonra bu sefer Asturia-Leon kralı sıfatıyla Mâride (Merida) bölgesine saldırarak Kal'atülhaneş'i (Alange) tahrip etti. Birbirini takip eden bu hücumlar karşısın-

III. Abdurrahman dönemine ait bir sikke

